

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до проведення семінарських занять
для студентів спеціальностей 7.03050501, 8.03050501
«Управління персоналом та економіка праці»
всіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
управління персоналом
та економіки праці
Протокол № 5
від 12.11. 2015 р.

Державне регулювання зайнятості. Методичні вказівки до проведення семінарських занять студентів спеціальностей 7.03050501, 8.03050501 – «Управління персоналом та економіка праці» всіх форм навчання / Укл.: Царик І.М., Борисенко Л.І. – Чернігів: ЧНТУ, 2015. – 43 с.

Укладачі: ЦАРИК ІРИНА МИКОЛАЇВНА, кандидат економічних наук, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
БОРИСЕНКО ЛЮДМИЛА ІВАНІВНА, старший викладач кафедри управління персоналом та економіки праці

Відповідальний за випуск: КИЧКО ІРИНА ІВАНІВНА, завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці, доктор економічних наук, доцент

Рецензент: БОНДАР ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ, кандидат економічних наук, професор кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Чернігівського національного технологічного університету

© Царик І.М., Борисенко Л.І.

© Чернігівський національний технологічний університет

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Тематика семінарських занять.....	5
2 Плани семінарських занят.....	6
2.1 Семінарське заняття №1 Сутність, принципи, методи та напрямки державної політики зайнятості в Україні.....	6
2.2 Семінарське заняття №2. Зайнятість населення та сучасне уявлення про неї.....	11
2.3 Семінарське заняття №3. Ринок праці як специфічна сфера соціально-трудо­вих відносин.....	16
2.4 Семінарське заняття №4. Механізми державного регулювання зайнятості населення.....	19
2.5 Семінарське заняття №5. Безробіття в системі державного регулювання зайнятостю населення.....	21
2.6 Семінарське заняття №6. Правове, інформаційне та фінансово-економічне забезпечення регулювання зайнятості населення.....	25
2.7 Семінарське заняття №7. Органи державного регулювання зайнятості. Профспілки на ринку праці.....	30
2.8 Семінарське заняття №8. Глобалізація економіки та зайнятість населення. Міжнародна організація праці в системі регулювання зайнятості та соціально-трудо­вих відносин.....	34
3 Перелік питань до заліку.....	38
4 Контроль знань студентів.....	40
Рекомендована література.....	42

Вступ

«Державне регулювання зайнятості» відноситься до обов'язкових дисциплін підготовки спеціалістів спеціальності «Управління персоналом та економіка праці». У системі економічних дисциплін «Державне регулювання зайнятості» займає важливе місце, охоплюючи інформацію щодо проблем зайнятості та безробіття, функціонування ринку праці, соціального захисту населення тощо.

Мета дисципліни: формування системи знань щодо змісту, завдань та методів державного регулювання зайнятості, а також усвідомлення значення зайнятості населення для сталого соціально-економічного розвитку.

Завдання дисципліни:

- 1) вивчення теоретичних основ та методологічних підходів державного регулювання зайнятості населення в країні;
- 2) з'ясування інструментарію управління зайнятістю;
- 3) дослідження напрямів впливу державної політики зайнятості населення на розвиток економіки держави.

У результаті вивчення курсу «Державне регулювання зайнятості» студент має **знати**:

- 1) сутність та функції зайнятості населення;
- 2) принципи, мету, основні напрями державної політики у сфері зайнятості населення;
- 3) заходи щодо сприяння зайнятості населення;
- 4) правові, економічні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- 5) повноваження органів влади та управління, що приймають безпосередню участь у державному регулюванні зайнятості;
- 6) проблеми та перспективи розвитку профспілок в Україні.

вміти:

- 1) користуватись методами та інструментарієм аналізу стану зайнятості населення;
- 2) виявляти та узагальнювати тенденції на ринку праці;
- 3) розраховувати економічні показники, що характеризують рівень зайнятості населення, рівень безробіття;
- 4) досліджувати напрями впливу державної політики зайнятості населення на розвиток економіки держави.

Дані методичні вказівки призначені для проведення семінарських занять з дисципліни «Державне регулювання зайнятості» і сприятимуть закріпленню знань студентів при вивченні курсу.

1 Тематика семінарських занять

Таблиця 1.1 – Розподіл тем семінарських занять за модулями і годинами за спеціальностями 7.03050501 та 8.03050501 – «Управління персоналом та економіка праці».

Назва теми	Кількість годин (с/м)
Змістовий модуль 1. Сутність та тенденції розвитку державного регулювання зайнятості населення	
1. Сутність, принципи, методи та напрямки державної політики зайнятості в Україні	2 / 2
2. Зайнятість населення та сучасне уявлення про неї	2 / 2
3. Ринок праці як специфічна сфера соціально-трудоких відносин	2 / 2
Змістовий модуль 2. Основні види забезпечення державного регулювання зайнятості	
4. Механізми державного регулювання зайнятості	2 / 2
5. Безробіття в системі державного регулювання зайнятостю населення	2 / 2
6. Правове, інформаційне та фінансово-економічне забезпечення регулювання зайнятості населення	2 / 2
Змістовий модуль 3. Організація та проблеми розвитку державної політики зайнятості	
7. Органи державного регулювання зайнятості. Профспілки на ринку праці	2 / 2
8. Глобалізація економіки та зайнятість населення	2 / 2
Разом	16 / 16

2 Плани семінарських занять

2.1 Семінарське заняття №1. Сутність, принципи, методи та напрямки державної політики зайнятості в Україні

Мета заняття: закріпити сутність, принципи, методи та напрямки державної політики зайнятості в Україні.

Питання для обговорення

1. Сутність державного регулювання зайнятості населення.
2. Принципи державного регулювання зайнятості.
3. Мета та напрямки державного регулювання зайнятості.
4. Методи державного регулювання зайнятості населення.
5. Контроль за додержанням законодавства про зайнятість населення.

Ключові терміни: державне регулювання зайнятості, зайнятість, зайняте населення, державні гарантії у сфері зайнятості, напрями державної політики у сфері зайнятості, методи державного регулювання зайнятості.

Тести

1. Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення», зайнятість – це:

а) діяльність громадян, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб, і така, що, як правило, приносить їм дохід у грошовій або іншій формі;

б) не заборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно;

в) сукупність відносин щодо участі людей в суспільному виробництві і пов'язана із забезпеченням масштабів, умов і форм включення людей у суспільно корисну працю, з процесами формування, розподілу й використання трудових ресурсів;

г) всі види корисної діяльності, такі як навчання, служба в армії, зайнятість в домашньому господарстві, виховання дітей, догляд за хворими і людьми похилого віку, участь в роботі громадських організацій.

2. Державне регулювання зайнятості – це:

а) система правових, соціально-трудова, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців - у найманні працівників відповідно до законодавства;

б) комплекс заходів, що передбачений загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття та законодавством про зайнятість населення;

в) формування і реалізація державної політики у сфері зайнятості населення з метою створення умов для забезпечення повної та продуктивної вільно обраної зайнятості і соціального захисту в разі настання безробіття;

г) сукупність відносин щодо участі людей в суспільному виробництві і пов'язана із забезпеченням масштабів, умов і форм включення людей у суспільно корисну працю, з процесами формування, розподілу й використання трудових ресурсів.

3. До зайнятого населення належать особи, які:

а) працюють по найму на умовах повного робочого дня (тижня) на підприємствах України;

б) працюють по найму на умовах повного або неповного робочого дня (тижня) на підприємствах, в установах і організаціях в Україні;

в) працюють по найму на умовах повного або неповного робочого дня (тижня) на підприємствах, в установах і організаціях в Україні, незалежно від форм власності;

г) працюють за наймом на умовах трудового договору (контракту), особи, які забезпечують себе роботою самостійно, проходять військову чи альтернативну службу, на законних підставах працюють за кордоном та які мають доходи від такої зайнятості, а також особи, що навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах та поєднують навчання з роботою.

4. До зайнятого населення не належать:

а) непрацюючі працездатні особи, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, інвалідом І групи або за особою похилого віку, яка за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досягла 80-річного віку, та отримують допомогу, компенсацію та/або надбавку відповідно до законодавства;

б) іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні і зайнятість яких пов'язана із забезпеченням діяльності іноземних посольств і місій або виконанням своїх професійних чи трудових обов'язків перед роботодавцем – нерезидентом;

в) особи, які зайняті в домашньому господарстві, вихованням дітей та доглядом за хворими;

г) працюють по найму на умовах повного або неповного робочого дня (тижня) на підприємствах, в установах і організаціях в Україні, незалежно від форм власності.

5. Вільно обрана зайнятість – це:

а) сукупність відносин щодо участі людей в суспільному виробництві і пов'язана із забезпеченням масштабів, умов і форм включення людей у

суспільно корисну працю, з процесами формування, розподілу й використання трудових ресурсів;

б) реалізація права громадянина вільно обирати вид діяльності, не заборонений законом (зокрема такий, що не пов'язаний з виконанням оплачуваної роботи), а також професію та місце роботи відповідно до своїх здібностей і потреб;

в) зайнятість, що дає змогу забезпечити ефективне суспільне виробництво та задовольнити потреби працівника на рівні не менше встановлених законодавством гарантій;

г) сукупність відносин щодо участі людей в суспільному виробництві і пов'язана із забезпеченням масштабів, умов і форм включення людей у суспільно корисну працю, з процесами формування, розподілу й використання трудових ресурсів.

6. Продуктивна зайнятість – це:

а) зайнятість, що дає змогу забезпечити ефективне суспільне виробництво та задовольнити потреби працівника на рівні не менше встановлених законодавством гарантій;

б) діяльність громадян, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб, і така, що, як правило, приносить їм доход у грошовій або іншій формі;

в) всі види корисної діяльності, такі як навчання, служба в армії, зайнятість в домашньому господарстві, виховання дітей, догляд за хворими і людьми похилого віку, участь в роботі громадських організацій;

г) зайнятість, що дає змогу забезпечити ефективне суспільне виробництво та задовольнити потреби працівника на рівні не менше встановлених законодавством гарантій.

7. Особи працездатного віку – особи:

а) віком від 15 років, які не досягли встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" пенсійного віку;

б) віком від 16 років, які проживають на території України і за станом здоров'я здатні до активної трудової діяльності;

в) віком від 16 років, які не досягли встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" пенсійного віку;

г) віком від 18 років, які проживають на території України і за станом здоров'я здатні до активної трудової діяльності.

8. Працездатні особи – особи:

а) віком від 18 років, які проживають на території України і за станом здоров'я здатні до активної трудової діяльності;

б) віком від 16 років, які проживають на території України і за станом здоров'я здатні до активної трудової діяльності;

в) віком від 15 років, які не досягли встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" пенсійного віку;

г) які працюють по найму на умовах повного або неповного робочого дня (тижня) на підприємствах, в установах і організаціях в Україні, незалежно від форм власності.

9. Метою державної політики зайнятості в Україні є:

а) забезпечення рівних можливостей особам у реалізації їх права на працю;
б) створення умов для повної, продуктивної і вільно обраної зайнятості та зменшення безробіття;

в) забезпечення економіки кваліфікованими кадрами;

г) проведення податкової, кредитно-грошової, бюджетної та інноваційної політики з метою розширення сфери застосування праці..

10. До принципів державної політики зайнятості не входить принцип:

а) пріоритетності забезпечення повної, продуктивної та вільно обраної зайнятості в процесі реалізації активної соціально-економічної політики держави;

б) відповідальності держави за формування та реалізацію політики у сфері зайнятості населення;

в) вільне обрання місця застосування праці та виду діяльності, вільний вибір або зміну професії;

г) сприяння ефективному використанню трудового потенціалу та забезпечення соціального захисту населення від безробіття.

11. До методів прямого впливу належать:

а) законодавчі акти, програми, які мають силу закону, а також інші нормативно-правові акти, що регламентують процеси зайнятості трудових ресурсів;

б) державні програми, спрямовані на активізацію інвестиційної та підприємницької діяльності;

в) державні програми, спрямовані на оптимізацію податкової системи та вдосконалення податкової сфери.

12. Опосередковані методи державного регулювання зайнятості спрямовані на:

а) забезпечення вторинної зайнятості населення;

б) підтримку діяльності підприємств, установ та організацій з метою збільшення кількості робочих місць унаслідок зростання виробництва;

в) соціальний захист населення, задоволення попиту на працю;

г) правильна відповідь відсутня.

13. Державні програми, спрямовані на навчання, підготовку та перепідготовку кадрів відносяться до:

- а) методів прямого регулювання зайнятості
- б) методів опосередкованого регулювання зайнятості
- в) інформаційних методів регулювання зайнятості

14. Державні програми, спрямовані на активізацію інвестиційної та підприємницької діяльності відносяться до:

- а) методів прямого регулювання зайнятості;
- б) методів опосередкованого регулювання зайнятості;
- в) інформаційних методів регулювання зайнятості.

15. Державні програми, спрямовані на підтримку трудових ресурсів, які втратили роботу відносяться до:

- а) методів прямого регулювання зайнятості;
- б) методів опосередкованого регулювання зайнятості;
- в) інформаційних методів регулювання зайнятості.

16. Примушення до праці в Україні:

- а) категорично забороняється;
- б) забороняється, якщо інше не передбачено законом;
- в) дозволяється.

17. Держава гарантує у сфері зайнятості:

- а) вільне обрання місця застосування праці та виду діяльності, вільний вибір або зміну професії;
- б) професійну орієнтацію з метою самовизначення та реалізації здатності особи до праці;
- в) підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями;
- г) соціальний захист у разі тимчасової непрацездатності.

18. Держава не гарантує працездатним особам:

- а) добровільність праці, вибору або зміни професії та виду діяльності, одержання заробітної плати відповідно до законодавства;
- б) захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи;
- в) санаторно-курортне лікування;
- г) безоплатне сприяння у підборі підходящої роботи

Теми для підготовки рефератів

- 1.Цілі і завдання державної політики зайнятості.
- 2.Державна політика зайнятості як складова соціально-економічної політики.

3. Державне регулювання зайнятості населення України.

4. Відповідальність роботодавців при порушенні законодавства про зайнятість населення.

2.2. Семінарське заняття №2. Зайнятість населення та сучасне уявлення про неї

Мета заняття: визначити сутність зайнятості, її функції, види, форми та показники зайнятості населення.

Питання для обговорення

1. Сутність зайнятості.
2. Функції зайнятості населення.
3. Види, форми та показники зайнятості населення.
4. Показники, що характеризують рівень ефективності зайнятості.

Ключові терміни: економічна сутність зайнятості, соціальна сутність зайнятості, види, форми та показники зайнятості, економічно активне населення, економічно неактивне населення.

Тести

1. Соціальна функція зайнятості полягає у:

- а) задоволенні в доходах населення своїх потреб;
- б) формуванні пропозиції робочої сили на ринку праці;
- в) самореалізації особи через суспільно корисну діяльність;
- г) формуванні індивідуального попиту на працю.

2. Економічні аспекти зайнятості населення полягають у:

- а) виробничій діяльності людей, спрямованій на створення валового внутрішнього продукту суспільства;
- б) формуванні пропозиції робочої сили на ринку праці;
- в) матеріальній підтримці безробітних у формі допомоги з безробіття; матеріальної допомоги по безробіттю.

3. Соціальні аспекти зайнятості населення відображають:

- а) турботу про осіб, нездатних на рівних конкурувати на ринку праці;
- б) потребу кожної особи у самовираженні і самоствердженні у процесі суспільно корисної праці;
- в) сприяння самозайнятості, пошуку роботи, працевлаштування.

4. Зайнятість населення виконує такі функції:

- а) соціального захисту населення, сприяння покращенню якості робочої сили, задоволення попиту на працю;

б) забезпечення матеріальних умов розвитку суспільства, створення умов для життєдіяльності членів суспільства, сприяння покращенню якості робочої сили;

в) забезпечення соціально-економічної стабільності, зниження соціальної напруги.

5. Демографічний аспект зайнятості населення тісно пов'язаний з:

а) відтворенням особистого фактору виробництва та економічним навантаженням працездатних осіб;

б) продуктивністю суспільної праці;

в) станом використання трудового потенціалу суспільства;

г) усі відповіді вірні.

6. Суб'єктом зайнятості є:

а) працездатне населення;

б) робочі місця;

в) суспільні та особисті потреби.

7. Об'єктом зайнятості є:

а) суспільні та особисті потреби;

б) працездатне населення;

в) робочі місця.

8. Повна зайнятість населення в ринковій економіці характеризується:

а) достатністю робочих місць для всіх, хто хоче працювати та може працювати;

б) максимально можливим залученням до роботи працездатного населення;

в) ступенем раціональності зайнятості населення.

9. Жорсткими видами зайнятості населення називають такі, коли людина:

а) працює за наймом стандартну кількість годин протягом дня, тижня, року і наймається на досить тривалий період часу на основі безстрокових і строкових трудових договорів;

б) має повний або неповний робочий день, тиждень, працює на нестандартному робочому місці у вигляді надомної праці або роботи за викликами;

в) має недостатній рівень соціальної захищеності від першочергових звільнень та відсутність прав на одержання соціальних пільг.

10. Додаткова (вторинна) зайнятість характеризується тим, що:

а) після основної роботи, на якій працівники зайняті регламентований робочий час, вони можуть працювати на інших робочих місцях як на тому ж підприємстві, так і за його межами;

б) виникає у випадках, коли необхідно замінити постійного працівника, який перебуває у відпустці або відсутній на роботі у зв'язку з хворобою, за неможливості знайти на важку і малопрестижну роботу постійного працівника, а також за необхідності збільшення кількості працівників при зростанні обсягів виробництва;

в) існує у тих випадках, коли працівники і члени їх сімей за власні кошти організовують виробництво і створюють робочі місця.

11. Сумісництво відноситься до:

а) неповної зайнятості;

б) тимчасової зайнятості;

в) само зайнятості;

г) вторинної зайнятості.

12. Основними показниками зайнятості населення є:

а) чисельність зайнятого та незайнятого населення;

б) рівень безробіття і рівень зайнятості;

в) чисельність зайнятих і рівень зайнятості.

13. Показником, що відображає задоволеність потреби громадян у оплачуваній роботі, а виробництва - у працівниках, є:

а) пропорції розподілу трудових ресурсів залежно від характеру їх участі к суспільно-корисній діяльності;

б) рівень зайнятості працездатного населення;

в) професійно-кваліфікаційна структура працівників;

г) правильна відповідь відсутня.

14. Автором концепції «об'єктивного природного безробіття» є:

а) М.Фрідмен;

б) Дж. Кейнс;

в) А. Лаффер.

15. Прихильники концепції «об'єктивного природного безробіття» вважають, що:

а) безробіття в умовах ринкової економіки є неминучим;

б) існування безробіття пов'язує з існуванням "об'єктивної" пропозиції робочої сили, обсяги якої залежать від кількості працездатного населення;

в) існування безробіття пов'язує з існуванням "об'єктивного" грошового попиту на робочу силу, обсяги якого залежать від розмірів виробництва;

16. Продуктивну зайнятість ще називають:

- а) повною зайнятістю;
- б) додатковою зайнятістю;
- в) ефективною зайнятістю.

17. Зайнятість населення, що здійснюється без укладання трудового договору, називається:

- а) вторинною;
- б) нерегламентованою;
- в) самозайнятістю.

18. Трудова діяльність в умовах, коли працівники виконують трудові операції з використанням персональних комп'ютерів вдома належить до:

- а) нерегламентованої зайнятості;
- б) нестандартної зайнятості;
- в) самозайнятості.

19. Рівень економічної активності населення розраховують як відношення у %:

- а) чисельності населення віком 15–70 років до економічно активного населення (робочої сили) зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи;
- б) кількості зайнятих віком 15–70 років до всього населення зазначеного віку;
- в) відношення (у відсотках) кількості економічно активного населення віком 15–70 років до всього населення зазначеного віку чи населення за відповідною соціально-демографічною ознакою.

20. Рівень економічної неактивності населення розраховують як відношення у %:

- а) чисельності населення віком 15–70 років до економічно активного населення (робочої сили) зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи;
- б) кількості не зайнятих віком 15–70 років до всього населення зазначеного віку;
- в) кількості економічно неактивного населення віком 15–70 років до всього населення зазначеного віку чи населення за відповідною соціально-демографічною ознакою.

21. Рівень зайнятості розраховується як відношення у %:

- а) кількості зайнятих віком 15–70 років до всього населення зазначеного віку;
- б) чисельності населення віком 15–70 років до економічно активного населення (робочої сили) зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи;

в) відношення (у відсотках) кількості економічно активного населення віком 15–70 років до всього населення зазначеного віку.

Практична ситуація для розв'язання

На підставі даних статистичних спостережень за 201.. рік, які узагальнені у таблиці 2.1, потрібно розрахувати показники зайнятості, безробіття населення. Отримані результати оформити у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Економічна активність населення за статтю та місцем проживання у 201..р.

	Одиниця виміру	Все населення	Жінки	Чоловіки	Міські поселення	Сільська місцевість
Економічно активне населення						
у віці 15-70 років	тис. осіб	19920,9	9428,3	10492,6	14070,3	5850,6
працездатного віку		19035,2	8878,4	10156,8	13552,7	5482,5
Рівень економічної активності населення	у % до населення відповідно ї вікової групи					
у віці 15-70 років						
працездатного віку						
Зайняте населення						
у віці 15-70 років	тис. осіб	18073,3	8718,9	9354,4	12780,9	5292,4
працездатного віку		17188,1	8169,4	9018,7	12263,7	4924,4
Рівень зайнятості населення	у % до населення відповідно ї вікової групи					
у віці 15-70 років						
працездатного віку						
Безробітне населення						
у віці 15-70 років	тис. осіб	1847,6	709,4	1138,2	1289,4	558,2
працездатного віку		1847,1	709,0	1138,1	1289,0	558,1
Рівень безробіття населення	у % до економічно активного населення відповідно ї вікової групи					
у віці 15-70 років						
працездатного віку						
Економічно неактивне населення						
у віці 15-70 років	тис. осіб	12023,0	7370,3	4652,7	8407,1	3615,9
працездатного віку		7617,7	4481,6	3136,1	5161,1	2456,6
Рівень економічної неактивності	у % до населення відповідно ї вікової групи					
у віці 15-70 років						
працездатного віку						

Теми для підготовки рефератів

1. Нестандартні види зайнятості
2. Трудові ресурси та зайнятість населення України
3. Трудові ресурси та зайнятість населення світу

2.3 Семінарське заняття №3. Ринок праці як специфічна сфера соціально-трудових відносин

Мета заняття: визначити сутність ринку праці, його функції, складові та види.

Питання для обговорення

1. Сутність, суб'єкти та функції ринку праці.
2. Складові ринку праці.
3. Типізація ринків праці.
4. Інфраструктура ринку праці.
5. Участь роботодавців у забезпеченні зайнятості населення.

Ключові терміни: ринок праці, функції ринку праці, суб'єкти ринку праці, ринковий механізм, ринкова інфраструктура, первинний ринок праці, вторинний ринок праці, внутрішній, зовнішній ринок праці, права і обов'язки роботодавців.

Тести

1. Ринок праці – це:

а) сукупність відносин щодо участі людей в суспільному виробництві і пов'язана із забезпеченням масштабів, умов і форм включення людей у суспільно корисну працю, з процесами формування, розподілу й використання трудових ресурсів;

б) формування і реалізація державної політики у сфері зайнятості населення з метою створення умов для забезпечення повної та продуктивної вільно обраної зайнятості і соціального захисту в разі настання безробіття;

в) це система економічних відносин, пов'язаних з формуванням попиту і пропозиції праці, встановленням її ціни, тобто її купівлею і продажем.

2. Відмінність ринку праці від інших ринків полягає у тому, що:

а) короткотерміновий характер купівлі-продажу;

б) внаслідок купівлі-продажу товар не відокремлюється від власника, носія;

в) відсутність посередників.

3. Предметом торгування на ринку праці є:

а) певний вид здатності виконувати трудові функції

б) тривалість виконання трудових функцій;

- в) умови виконання трудових функцій;
- г) усі відповіді вірні.

4. Основною функцією ринку праці є:

- а) регулювання попиту і пропозиції робочої сили відповідно до суспільної потреби в конкретному виді праці та формувати ціну робочої сили;
- б) сприяти через сферу обігу перерозподілу робочої сили між галузями та сферами виробництва, забезпечувати роботою населення, яке пропонує свою робочу силу на ринку праці;
- в) стимулювати конкуренцію між працівниками за робочі місця, а між роботодавцями - за кваліфікованих носіїв робочої сили та професійну і територіальну мобільність осіб найманої праці.

5. Складовими ринку праці є:

- а) попит та пропозиція на робочу силу;
- б) працівники та роботодавці;
- в) сукупність об'єктів, що забезпечують функціонування ринку.

6. Пропозиція робочої сили формується:

- а) населенням працездатного віку;
- б) особами, молодшими від працездатного віку та особами пенсійного віку;
- в) усі відповіді вірні.

7. На пропозицію робочої сили прямо не впливає:

- а) рівень корупції в країні;
- б) рівень заробітної плати;
- в) авторитет профспілок.

8. Існують наступні типи ринків праці:

- а) додатковий, частковий, продуктивний;
- б) нерегульований, частковий, організований;
- в) ефективний, регульований, раціональний.

9. Інфраструктура ринку праці - це:

- а) сукупність об'єктів, що забезпечують функціонування ринку праці;
- б) сукупність державних органів та роботодавців;
- в) населенням працездатного віку.

10. Об'єктом купівлі-продажу на ринку праці є :

- а) робоча сила;
- б) право на використання робочої сили;
- в) вміння, здібності, таланти.

11. Попит на робочу силу визначається:

- а) кількістю та якістю наявних робочих місць;

- б) потребою економіки у найманій робочій силі;
- в) пропозицією робочої сили.

12. *Переміщення працівника по горизонталі означає:*

- а) висунення працівника на вищу посаду;
- б) перехід працівника і іншу організацію, підприємство, філію;
- в) перехід працівника на нове робоче місце, аналогічне до попереднього.

13. *Чи входять недержавні заклади сприяння зайнятості до інфраструктури ринку праці:*

- а) ні;
- б) так.

14. *Первинний ринок праці характеризується:*

- а) загальною потребою економіки у найманій робочій силі;
- б) стабільним рівнем зайнятості працівників, високим рівнем оплати праці, можливістю професійного зростання;
- в) плинністю кадрів, низьким рівнем оплати праці, нестабільністю зайнятості.

Практичні ситуації для розв'язання

Завдання 1.

Загальна чисельність населення становить 42 млн. осіб. Чисельність населення працездатного віку – 26,6 млн. осіб. Валовий внутрішній продукт – 1566 млн. грн. Продуктивність одного зайнятого – 24,1 тис. грн.

Потрібно визначити рівень безробіття населення в країні.

Завдання 2.

За даними вибіркового обстеження населення потрібно обчислити рівень економічної активності населення, рівень економічної неактивності населення, рівень зайнятості населення, рівень безробіття населення. Результати обстежень населення наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Результати обстеження населення у 201..р.

	Усього, тис. осіб
Кількість населення у віці 15–70 років	33154,4
Економічно активне населення	20891,2
у тому числі:	
зайняті	18956,5
безробітні (за методологією МОП)	1934,7
Економічно неактивне населення	12263,2

Теми для підготовки рефератів

1. Формування ринку праці в Україні.
2. Попит і пропозиція на ринку праці.
3. Сучасні тенденції розвитку на ринку праці України.

2.4 Семінарське заняття №4. Механізми державного регулювання зайнятості

Мета заняття: засвоїти механізми державного регулювання зайнятості населення в сучасних умовах.

Питання для обговорення

1. Державні гарантії у сфері зайнятості.
2. Категорії громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.
3. Заходи щодо сприяння зайнятості населення.
4. Квота для працевлаштування громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.
5. Стимулювання працевлаштування громадян, які недостатньо конкурентоспроможні на ринку праці.
6. Стимулювання самозайнятості населення та створення нових робочих місць суб'єктами малого підприємництва.
7. Заходи сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб.
8. Професійна орієнтація та професійне навчання населення.

Ключові терміни: державні гарантії у сфері зайнятості, категорії громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, квота для працевлаштування громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, заходи щодо сприяння зайнятості населення, компенсація єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Тести

1. Держава гарантує у сфері зайнятості:

- а) вільне обрання місця застосування праці та виду діяльності, вільний вибір або зміну професії;
- б) підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями;
- в) одержання заробітної плати (винагороди) відповідно до законодавства.

2. До категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, належать:

а) особи, яким до настання права на пенсію за віком відповідно до статті 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" залишилося 15 і менше років;

б) особи, звільнені після відбуття покарання або примусового лікування;

в) інваліди, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

3. До категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, не належать:

а) один з батьків або особа, яка їх замінює і виховує без одного з подружжя дитину віком до 16 років;

б) діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування;

в) молодь, яка звільнилася із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби (протягом шести місяців після закінчення або припинення навчання чи служби) і яка вперше приймається на роботу.

4. Роботодавцям для працевлаштування громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, встановлюється квота у розмірі:

а) 5 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників у поточному році;

б) 5 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік;

в) 4 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік.

5. Роботодавцю, який працевлаштовує зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб строком не менше ніж на дванадцять календарних місяців надається компенсація витрат на перепідготовку та підвищення кваліфікації таких осіб в межах вартості навчання, але не може перевищувати:

а) двадцятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб на дату здійснення роботодавцем такої оплати;

б) п'ятнадцятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб на дату здійснення роботодавцем такої оплати;

в) десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб на дату здійснення роботодавцем такої оплати.

6. Умовою надання роботодавцям компенсації на сплату єдиного соціального внеску у разі працевлаштування громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню є:

а) відсутності заборгованості із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

б) не розірвання трудових відносин з працівником, за якого виплачувалася компенсація, з ініціативи роботодавця або за згодою сторін до закінчення дворічного строку з дня працевлаштування;

в) не розірвання трудових відносин з працівником, за якого виплачувалася компенсація, з ініціативи роботодавця або за згодою сторін до закінчення однорічного строку з дня працевлаштування.

7. Професійна орієнтація населення – це:

а) система заходів, що охоплює працівників, безробітних, які проходять первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації впродовж трудової діяльності;

б) набуття та удосконалення професійних знань, умінь та навичок особою відповідно до її покликання і здібностей, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації для професійної діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці;

в) комплекс взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізацію здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір або зміну професії та виду трудової діяльності.

Практична ситуація для розв'язання

Завдання 1.

На підприємстві за звітний рік середньооблікова чисельність штатних працівників становила – 356 осіб, 7 працівників працювало за цивільно-правовим договором, 6 – прийняті на роботу за сумісництвом з інших підприємств. Середньооблікова чисельність штатних працюючих, які мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню – 9 працівників.

Потрібно обчислити чисельність осіб, яких планується працевлаштувати в поточному році у рахунок квоти із працевлаштування пільгової категорії громадян.

2.5 Семінарське заняття №5. Безробіття в системі державного регулювання зайнятості населення

Мета заняття: засвоїти поняття безробіття, його види, показники, а також механізми загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Питання для обговорення

1. Поняття безробіття та його види.
2. Показники безробіття.
3. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття.
4. Допомога по безробіттю.

5. Допомога для організації безробітними підприємницької діяльності.
6. Допомога по частковому безробіттю.

Ключові терміни: безробіття, види безробіття, рівень безробіття, види забезпечення, види соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття, допомога по безробіттю, одноразова допомога, часткове безробіття.

Тести

1. Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» безробіття – це :

- а) соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування;
- б) формування і реалізація державної політики у сфері зайнятості населення з метою створення умов для забезпечення повної та продуктивної вільно обраної зайнятості і соціального захисту в разі настання безробіття;
- в) сукупність відносин щодо участі людей в суспільному виробництві і пов'язана із забезпеченням масштабів, умов і форм включення людей у суспільно корисну працю, з процесами формування, розподілу й використання трудових ресурсів.

2. До безробітних належать:

- а) працездатні громадяни працездатного віку, які не мають заробітку чи інших передбачених законодавством доходів, зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи;
- б) працездатні громадяни, які не мають заробітку чи інших передбачених законодавством доходів, зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до неї;
- в) особи віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готові та здатні приступити до роботи.

3. До безробітних за методологією МОП відносяться особи віком 15—70 років (зареєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно відповідають таким основним умовам:

- а) не мали роботи (прибуткового заняття);
- б) впродовж останніх трьох тижнів активно шукали роботу або намагались організувати власну справу;
- в) впродовж найближчих двох тижнів були готові приступити до роботи, тобто почати працювати за наймом або на власному підприємстві з метою отримання оплати або доходу;
- г) є працездатними за віком та станом здоров'я.

4. Рівень безробіття за методологією МОП – це відношення (%) чисельності безробітних...:

- а) віком 16—60 (55) років до економічно активного населення відповідного віку;
- б) віком 15—70 років до економічно активного населення (робочої сили) зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи;
- в) віком 15—70 років до всього обстеженого населення відповідної соціально-демографічної ознаки;
- г) віком 16—60 (55) років до всього обстеженого населення відповідної соціально-демографічної групи.

5. Рівень зареєстрованого безробіття – це відношення чисельності безробітних, які зареєстровані у державній службі зайнятості, до.. :

- а) чисельності економічно активного населення;
- б) до працездатного населення працездатного віку на відповідну дату;
- в) середньорічної чисельності населення працездатного віку;
- г) до чисельності населення працездатного віку на відповідну дату.

6. Безробіття виступає як:

- а) перевищення пропозиції праці над попитом на неї;
- б) перевищення попиту на працю над пропозицією праці;
- в) врівноваження попиту і пропозиції праці;
- г) відсутність попиту на працю.

7. Безробіття, яке виникає в періоди спаду економічного розвитку й зумовлене недостатнім сукупним попитом на робочу силу називається:

- а) фрикційне безробіття;
- б) інституціональне безробіття;
- в) структурне безробіття;
- г) циклічне безробіття.

8. Безробіття пов'язане з переміщенням людей з однієї роботи на іншу, а також із однієї місцевості в іншу називається:

- а) технологічне безробіття;
- б) конверсійне безробіття;
- в) структурне безробіття;
- г) фрикційне безробіття.

9. Розрахунковий період для обчислення допомоги по безробіттю дорівнює:

- а) 12 календарним місяцям;
- б) шести календарним місяцям;

в) двом місяцям.

10. Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру:

- а) перші 90 календарних днів — ? відсотків;
- б) протягом наступних 90 календарних днів — ? відсотків;
- в) у подальшому — ? відсотків.

11. Тривалість виплати допомоги по безробіттю особам, які шукають роботу вперше становить:

- а) 360 календарних днів;
- б) 180 календарних днів;
- в) 720 календарних днів.

12. Розмір допомоги по безробіттю особам, які втратили роботу з незалежних від них обставин, страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації їх як безробітні - 7 років становить:

- а) 50% середнього заробітку;
- б) 70% заробітку безробітного;
- в) 60% середнього заробітку

13. Допомога з безробіття виплачується після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку в державній службі зайнятості з:

- а) 8 днів;
- б) 1 днів;
- в) 7 днів.

14. Тривалість виплати допомоги по безробіттю скорочується на строк 90 календарних днів у разі:

- а) відмови безробітного від двох пропозицій підходящої роботи;
- б) припинення без поважних причин професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості;
- в) звільненням за угодою сторін.

15. Розмір допомоги по безробіттю особам, які протягом 12 місяців, що передували початку безробіття, працювали менше 6 календарних місяців залежить від:

- а) страхового стажу;
- б) заробітку безробітного;
- в) встановлюється у визначеному розмірі.

16. Допомога по безробіттю не може перевищувати:

- а) п'ятикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- б) чотирикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- в) сімнадцятикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

17. У разі відмови від двох пропозицій підходящої роботи виплата допомоги по безробіттю:

- а) скорочується на 60 календарних днів;
- б) відкладається до 90 днів;
- в) припиняється.

Практичні ситуації для розв'язання

Завдання 1.

Овчаренко С.П. набув статусу безробітного 15 березня поточного року року. З роботи звільнений 02 березня, причина звільнення п.1 ст.40 Кодексу законів про працю України. Його страховий стаж протягом 12 місяців, що передували реєстрації його як безробітного становить 6 років 4місяці. Дохід за розрахунковий період 42400 грн.

Потрібно визначити кількість днів у розрахунковому періоді та розрахувати допомогу по безробіттю.

Завдання 2.

Дробаченко О.К. набула статусу безробітного 15 січня поточного року. З роботи звільнена 03 січня. Причина звільнення ст.38 Кодексу законів про працю України – розірвання трудового договору з ініціативи працівника без поважних причин. Її страховий стаж протягом 12 місяців, що передували реєстрації її як безробітної становить 4 роки 2місяці. Дохід за розрахунковий період 35689 грн.

Потрібно визначити кількість днів у розрахунковому періоді та розрахувати допомогу по безробіттю.

2.6 Семінарське заняття №6. Правове, інформаційне та фінансово-економічне забезпечення регулювання зайнятості населення

Мета заняття: засвоїти правові, інформаційні та фінансово-економічно засади забезпечення регулювання зайнятості населення.

Питання для обговорення

1. Конституційні норми державного регулювання зайнятості й ринку праці в Україні.
2. Основні положення Закону України «Про зайнятість населення».
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».
4. Значення інформації для сучасної державної політики зайнятості.

5. Джерела інформації про зайнятість і соціально-трудові відносини.
6. Роль Державного комітету статистики у інформаційному забезпеченні державної політики зайнятості.
7. Зміст економічних методів впливу на суб'єктів ринку праці.

Ключові терміни: законодавство України про зайнятість населення, право на зайнятість, соціальний захист у разі настання безробіття, гарантії у сфері зайнятості населення.

Тести

1. Який розділ Конституції України присвячений викладенню прав на працю і соціальний захист громадян України та іноземців, які проживають в Україні:

- а) перший;
- б) другий;
- в) третій.

2. Право на соціальний захист громадян, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, міститься:

- а) у статті 26 Конституції;
- б) у статті 46 Основного Закону;
- в) у статті 39 Конституції.

3. У статті 42 Конституції України:

- а) закріплено право на належні, безпечні й здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом, а також гарантії захисту від незаконного звільнення;
- б) обмежується підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- в) гарантується право на мирні збори, демонстрації, мітинги, про проведення яких вчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи місцевого самоврядування.

4. Соціальний захист громадян у разі втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості гарантується:

- а) державним бюджетом;
- б) загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням;
- в) податковими та неподатковими надходженнями до держбюджету.

5. Загальнообов'язкове державне соціальне страхуванням здійснюється за рахунок страхових внесків:

- а) громадян;
- б) підприємств, установ і організацій ;
- в) бюджетних та інших джерел соціального забезпечення;
- г) усі відповіді вірні.

6. Товаром на ринку праці є:

- а) робочі місця;
- б) вміння, таланти, здоров'я;
- в) робоча сила.

7. Закон України «Про зайнятість населення» було прийнято:

- а) 1 березня 1991 р.;
- б) 1 липня 1991 р.;
- в) 5 липня 2012 р.

8. Закон України «Про зайнятість населення» визначає:

а) правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття;

б) заходи і шляхи розв'язання проблем у сфері зайнятості населення та передбачає консолідацію зусиль усіх сторін соціального діалогу, що спрямовані на підвищення рівня економічної активності населення, сприяння його продуктивній зайнятості та посилення соціального захисту від безробіття;

в) правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

9. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» набрав чинності:

- а) з 1 березня 1991 р.;
- б) з 1 січня 2001 р.;
- в) з 1 січня 2010 р.

10. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» визначає:

а) заходи і шляхи розв'язання проблем у сфері зайнятості населення та передбачає консолідацію зусиль усіх сторін соціального діалогу, що спрямовані на підвищення рівня економічної активності населення, сприяння його продуктивній зайнятості та посилення соціального захисту від безробіття;

б) правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;

в) правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття.

11. Державна програма сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць визначає:

а) правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття;

б) правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;

в) заходи і шляхи розв'язання проблем у сфері зайнятості населення та передбачає консолідацію зусиль усіх сторін соціального діалогу, що спрямовані на підвищення рівня економічної активності населення, сприяння його продуктивній зайнятості та посилення соціального захисту від безробіття.

12. При здійсненні загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття страхувальником виступає(ють):

а) наймані працівники;

б) роботодавці та застраховані особи;

в) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

13. Які методи державного регулювання зайнятості засновані на заохоченні роботодавців і найманих працівників до здійснення дій, спрямованих на позитивне вирішення питань трудової зайнятості та соціального благополуччя:

а) адміністративні;

б) економічні;

в) опосередковані.

14. До напрямків економічного регулювання не відноситься:

а) надання пільг та субсидій на підтримку зайнятості та створення додаткових робочих місць;

б) матеріальна підтримка безробітних у формі допомоги з безробіття, у тому числі одноразової її виплата для організації безробітними підприємницької діяльності;

в) контроль за відповідністю діяльності профспілок та асоціацій підприємців національному законодавству;

г) оплата громадських робіт.

15. Організаційно-економічний механізм попередження зростання безробіття заснований на:

а) організаційних і фінансових методах регулювання зайнятості;

б) державних і ринкових методах регулювання зайнятості;

в) економічних і адміністративних методах регулювання зайнятості.

16. Головне завдання організаційно-економічний механізму попередження зростання безробіття полягає у тому, щоб:

а) зупинити на початку процес прискореного вивільнення найманих працівників;

- б) вжити запобіжні дії, щоб уникнути циклічного безробіття;
- в) організувати фінансування заходів по боротьбі з безробіттям.

17. Основу організаційно-економічного механізму попередження зростання безробіття складають:

- а) прогнози розвитку економіки на поточний період і на перспективу;
- б) статистичні дані щодо рівня зайнятості та безробіття в країні;
- в) баланси, необхідні для приведення у відповідність наявності робочої сили до потреб у ній.

18. Елементами, що визначають змістовну спрямованість функціонування організаційно-економічного механізму попередження зростання безробіття є:

- а) кількість незайнятої працею та навчанням молоді, кількість працюючих пенсіонерів;
- б) кон'юнктура ринку праці, динаміка і структура робочих місць, зміна демографічної структури населення;
- в) ефективність організаційних та правових методів, що були застосовані у попередньому періоді.

19. Врівноваження інтересів роботодавців і найманих працівників на ринку праці за допомогою матеріальної зацікавленості відноситься до:

- а) адміністративних методів;
- б) економічних методів;
- в) інформаційних методів.

20. До активної державної політики у сфері забезпечення зайнятості працездатного населення не входить:

- а) створення нових робочих місць за рахунок додаткових інвестицій в економіку;
- б) структурні зрушення в господарській практиці на користь галузей, які здатні залучити в трудову діяльність великі маси незайнятого населення;
- в) складання балансів, необхідні для приведення у відповідність наявності робочої сили до потреб у ній.

Практичні ситуації

Завдання 1.

За даними державної служби зайнятості статус безробітного на початок року мали – 542,3 тис. осіб, на кінець року – 551,4 тис. осіб, середньорічний показник становив – 548,7 тис. осіб

Середньорічна кількість населення працездатного віку за звітний рік становила 26523,2 тис. осіб.

За даними обстеження робочої сили, кількість економічно активного населення працездатного віку становила 19285,6 тис. осіб.

Потрібно визначити рівень зареєстрованого безробіття у % до населення працездатного віку та до економічно активного населення працездатного віку.

Завдання 2.

Відповідно до прогнозу соціально-економічного розвитку регіону обсяг виробництва у першому році прогнозного періоду зросте на 2% у співвідношенні із попереднім роком, а продуктивність праці — на 0,6%.

Потрібно визначити зростання попиту на ринку праці відносно базового року.

Теми для підготовки рефератів

1. Нормативно-правове забезпечення організації професійної навчання безробітних.
2. Зміст і значення Кодексу законів про працю України.
3. Правове регулювання вивільнення та працевлаштування громадян.

2.7 Семінарське заняття №7. Органи державного регулювання зайнятості. Профспілки на ринку праці

Мета заняття: закріпити теоретичні знання з структури та організації діяльності органів державного регулювання зайнятості, значення професійних спілок на ринку праці.

Питання для обговорення

1. Мета й основні завдання інфраструктури ринку праці.
2. Основні функції Міністерства соціальної політики України та його роль у державному регулюванні зайнятості.
3. Державна служба зайнятості, як провідник державної політики зайнятості.
4. Принципи діяльності та функції Державної служби зайнятості.
5. Державна інспекція України з питань праці – орган державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю.
6. Зміст, функції та наслідки діяльності профспілок.
7. Проблеми та перспективи розвитку профспілок в Україні.

Ключові терміни: інфраструктура ринку праці, Міністерства соціальної політики України, Державна служба зайнятості, Державна інспекція України з питань праці, професійні спілки.

Тести

1. Інфраструктура ринку праці – це:

- а) це сукупність об'єктів, які забезпечують безперебійне функціонування ринку та безперервність процесу його регулювання;
- б) це система, що насичує ринок праці трудовими ресурсами;

в) це сукупність суб'єктів, які забезпечують безперервне функціонування ринкового механізму та безперервність процесу.

2. Мета функціонування інфраструктури ринку праці полягає у:

- а) забезпеченні ефективного функціонування ринку праці;
- б) забезпеченні максимальної продуктивної зайнятості населення;
- в) підвищенні рівня гнучкості ринку праці;
- г) усі відповіді вірні;
- д) вірна відповідь відсутня.

3. До інфраструктури ринку праці не належать:

- а) науково-дослідний інститут;
- б) Міністерство соціальної політики України; система державної служби зайнятості, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- в) суб'єкти підприємницької діяльності посередництва у працевлаштуванні громадян України за кордоном (комерційні біржі працевлаштування), які працюють за ліцензіями Державного центру зайнятості;
- г) вірна відповідь відсутня, усі зазначені суб'єкти входять до інфраструктури ринку праці.

4. Чи можуть входити до інфраструктури ринку праці благодійні фонди:

- а) так;
- б) ні;
- в) так, але за умови їх реєстрації Державним центром зайнятості.

5. Чи можуть комерційні біржі працевлаштування та центри підготовки і профорієнтації кадрів входити до інфраструктури ринку праці:

- а) так, але за умови їх ліцензування Міністерстві соціальної політики України;
- б) так, але за умови їх ліцензування Державним центром зайнятості;
- в) ні.

6. Міністерство соціальної політики України є центральним органом виконавчої влади, який не забезпечує проведення державної політики у сфері:

- а) зайнятості, а також оплати, нормування та стимулювання праці;
- б) монетарного регулювання;
- в) соціального захисту і соціального страхування;
- г) пенсійного забезпечення.

7. Стрижнем інфраструктури ринку праці є:

- а) Державна інспекція праці;

- а) Державної служби зайнятості;
- б) Міністерства соціальної політики України.

8. Державна інспекція України з питань праці входить до складу:

- а) Державної служби зайнятості;
- б) Міністерства соціальної політики України;
- в) біржі праці;
- г) системи органів виконавчої влади.

9. Державна інспекція України з питань праці здійснює:

- а) контроль за додержанням законодавства про працю на підприємствах, в установах і організаціях;
- б) контроль за діяльністю Державної служби зайнятості та її посадових осіб;
- в) перевірки охорони праці та умов праці на підприємствах, в установах і організаціях.

10. Діяльність Державної служби зайнятості базується на таких принципах:

- а) безкоштовність та доступність наданих послуг;
- б) добровільність, рівність, відкритість;
- в) вірна відповідь відсутня;
- г) відповіді а) та б) вірні.

11. До функцій Державної служби зайнятості не входить:

- а) організація курсів навчання і перенавчання на підприємствах;
- б) участь у розробці заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення;
- в) інформування населення й державні органи управління про стан ринку праці.

12. До основних показників діяльності Державної служби зайнятості не відноситься:

- а) число громадян, яким сприяли у працевлаштуванні;
- б) організація громадських робіт і кількість задіяних на них громадян;
- в) кількість звернень безробітних до соціальних працівників;
- г) кількість наданих громадянам консультаційних послуг.

13. Функціональним призначенням профспілок є:

- а) забезпечення захисту економічних і соціальних інтересів найманих працівників у процесі праці;
- б) соціальний захист інтересів найманих працівників поза межами виробництва (у побуті, в період відпочинку тощо);
- в) відповіді а) та б) вірні.

14. Ступінь охоплення працівників профспілковим рухом називається рівнем:

- а) кон'юнктури;
- б) юніонізації;
- в) іонізації;
- г) стагнації.

15. Ступінь охоплення працівників профспілковим рухом залежить від:

- а) попиту на членство у профспілках;
- б) пропозиції послуг профспілок;
- в) рівня конкуренції між профспілками;
- г) усі відповіді вірні;
- д) вірні відповіді а) та б).

16. У ринковій економіці профспілки:

- а) виступають як опозиція владі й роботодавцям;
- б) здійснюють тісне співробітництво з державою;
- в) здійснюють тісне співробітництво з роботодавцями.

17. Профспілки виконують виховну роль у:

- а) ринковій економіці;
- б) адміністративно-командній економіці;
- в) перехідній економіці.

18. Основною проблемою профспілкового руху в Україні є:

- а) постійне зниження рівня довіри до профспілок взагалі;
- б) незацікавленість чи неспроможність профспілок організувати працівників у приватних фірмах;
- в) недостатня підтримка профспілками тих, хто втратив роботу;
- г) усі відповіді вірні.

19. Вплив профспілок на зайнятість є:

- а) позитивним;
- б) негативним;
- в) неоднозначним.

20. Головним законом, що регулює діяльність профспілок в нашій державі є Закон України:

- а) «Про об'єднання громадян»;
- б) «Про соціальне партнерство»;
- в) «Про колективні трудові спори»;
- г) «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Теми для підготовки рефератів

1. Система державного регулювання зайнятості.

2. Структура, статус та функції Державної служби зайнятості.
3. Регіональні центри зайнятості в Україні.
4. Профспілки як суб'єкт соціального партнерства.
5. Вплив профспілок та соціально-трудова відносина.
6. Діяльність профспілок у Європейському Союзі та Сполучених Штатах Америки.

2.8 Семінарське заняття №8. Глобалізація економіки та зайнятість населення. Міжнародна організація праці в системі регулювання зайнятості та соціально-трудова відносина

Мета заняття: закріпити теоретичні знання з питань глобалізації та її впливу на зайнятість та трудові відносина, визначити значення Міжнародна організація праці в системі регулювання зайнятості та соціально-трудова відносина.

Питання для обговорення

1. Сутність глобалізації.
2. Вплив глобалізації на зайнятість та трудові відносина.
3. Фінансові ринки як чинник розвитку глобалізації.
4. Зниження числа робочих місць під впливом глобалізації.
5. Міжнародна організація праці в системі регулювання зайнятості.
6. Особливості функціонування та завдання Міжнародної організації праці.
7. Міжнародні акти про економічні, соціальні та культурні права людини.
8. Значення Міжнародної організації праці в системі регулювання зайнятості та соціально-трудова відносина.

Ключові терміни: глобалізація, глобалізаційні процеси, тенденції глобалізації, вплив глобалізації, Міжнародна організація праці, конвенція.

Тести

1. Термін «глобалізація» виник:

- а) понад 50 років тому;
- б) понад 100 років тому;
- в) понад 400 років тому.

2. Глобалізація — процес, руханий новими технологіями в галузі електронної комунікації і транспорту, котрий дає можливість інформації, людям, капіталам і товарам:

- а) перетинати кордони і швидко досягати будь-яких кутків планети;
- б) бути у більшій мірі контрольованими урядами різних країн;
- в) доступ до сучасних електронних комунікацій і транспорту.

3. В економічному аспекті глобалізація означає, насамперед:

- а) ріст міжнародної міграції трудових ресурсів;

- б) зростання зайнятості та значне зниження безробіття;
- в) зростаюче переплетення національних економік.

4. Глобалізація в сучасному вигляді стала можливою і набула додаткової активності завдяки:

- а) зростанню імпорту та експорту;
- б) інвестиціям на фінансових ринках;
- в) діяльності Міжнародного валютного фонду.

5. Вплив глобалізації на світові процеси вчені оцінюють як:

- а) позитивний;
- б) негативний;
- в) неоднозначний.

6. Чи сприяє глобалізація зростанню рівня зайнятості:

- а) так;
- б) ні, ці процеси не пов'язані між собою;
- в) так, але лише в умовах адміністративної економіки.

7. Глобалізація може сприяти:

- а) вільному і широкому розповсюдженню капіталів;
- б) зростанню зарубіжних інвестицій;
- в) розширенню можливостей для розвитку інфраструктури;
- г) усі відповіді вірні;
- д) вірні відповіді а) та б).

8. Глобалізація впливає на державну політику в сфері праці і соціально-трудова відносин, а саме:

- а) обмежує у визначенні перспектив розвитку;
- б) сприяє побудові незалежної політики кожної держави у зазначеній сфері;
- в) дає більші можливості контролю за міграцією робочої сили.

9. Глобалізація поглиблює нерівність:

- а) у сфері зайнятості;
- б) у галузі продуктивності праці;
- в) доходів і матеріального добробуту;
- г) вірна відповідь відсутня.
- д) вірні відповіді а), б) та в).

10. Для збільшення кількості працюючих в умовах глобалізації необхідно:

- а) підвищувати рівень безпечності робочих місць;
- б) підвищувати рівень освіти;
- в) підвищувати середньодушовий дохід населення.

11. Інституційною одиницею у регулюванні соціально-трудових відносин є:

- а) МОП;
- б) ООН;
- в) НАТО;
- г) Міжнародний комітет Червоного Хреста.

12. Структурною одиницею Міжнародної організації праці, що здійснює збір та поширення інформації з усіх питань стосовно міжнародного регулювання умов праці й становища працівників, є:

- а) адміністративна рада;
- б) Міжнародне бюро праці;
- в) регіональні конференції;
- г) галузеві комітети.

13. Вирішення яких завдань не є компетенцією Міжнародної організації праці з питань міграції:

- а) переміщення кваліфікованих людських ресурсів;
- б) здійснення ролі міжнародного форуму;
- в) організація міграції біженців;
- г) встановлення меж можливості міграції.

14. Структура Міжнародної організації праці не містить:

- а) Міжнародну конференцію праці;
- б) регіональну конференцію;
- в) обласне відділення МБП;
- г) Міжнародне бюро праці.

15. Метою розробки міжнародних трудових норм є:

- а) впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, сприяння розвитку невиробничої сфери;
- б) контроль за проведенням внутрішнього аудиту на підприємствах;
- в) покращення умов праці й життя трудящих, підвищення можливостей зайнятості та підтримка основних прав людини щодо праці;
- г) сприяння адміністративним стягненням за недотримання умов праці.

16. Дайте правильне трактування терміну "конвенції":

- а) документи, призначені для створення орієнтирів при виробленні державами — членами МОП своєї політики в тій чи іншій сфері соціально-трудових відносин;
- б) інструкції;
- в) стандарти, що регламентують зобов'язання і відповідальність усіх країн щодо соціально-трудових відносин;
- г) міжнародно-правові договори, які закріплюють для держав — членів МОП зобов'язання юридичного характеру.

17. У процесі здійснення діяльності в контексті регулювання соціально-трудових відносин Міжнародна організація праці розробляє:

- а) міжнародні трудові норми;
- б) трудові укази;
- в) соціальні нормативи;
- г) постанови з регулювання трудових відносин.

18. До основних цілей Міжнародної організації праці у сфері зайнятості не входить:

- а) розширення зайнятості шляхом сприяння збалансованому й довгостроковому економічному зростанню;
- б) зниження рівня бідності за допомогою ефективною зайнятості;
- в) організація професійної підготовки та перепідготовки працівників;
- г) досягнення оптимального співвідношення між стабільністю зайнятості й стабільністю заробітної плати, захист найбільш уразливих груп працюючих, таких як жінки, молодь, мігранти.

Теми для підготовки рефератів

1. Шляхи зниження негативних наслідків глобалізації.
2. Глобалізація і Міжнародна організація праці.
3. Вплив глобалізації на міжнародну міграцію робочої сили.
4. Історія започаткування та розвитку Міжнародної організації праці.
5. Основні конвенції Міжнародної організації праці, що стосуються сфери зайнятості населення.

3 ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Сутність державного регулювання зайнятості населення.
2. Принципи державного регулювання зайнятості.
3. Мета державного регулювання зайнятості.
4. Напрямки державного регулювання зайнятості
4. Методи державного регулювання зайнятості населення.
5. Контроль за додержанням законодавства про зайнятість населення.
6. Сутність зайнятості.
7. Функції зайнятості населення.
8. Види та форми зайнятості.
9. Показники зайнятості населення.
10. Сутність ринку праці.
11. Функції ринку праці.
12. Складові ринку праці.
13. Інфраструктура ринку праці.
14. Участь роботодавців у забезпеченні зайнятості населення.
15. Державні гарантії у сфері зайнятості.
16. Категорії громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.
17. Заходи щодо сприяння зайнятості населення.
18. Квота для працевлаштування громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.
19. Стимулювання працевлаштування громадян, які недостатньо конкурентоспроможні на ринку праці.
20. Стимулювання самозайнятості населення та створення нових робочих місць суб'єктами малого підприємництва.
21. Заходи сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб.
22. Професійна орієнтація та професійне навчання населення.
23. Поняття безробіття та його види.
24. Показники безробіття.
25. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття.
26. Допомога по безробіттю.
27. Допомога для організації безробітними підприємницької діяльності.
28. Допомога по частковому безробіттю.
29. Конституційні норми державного регулювання зайнятості й ринку праці в Україні.
30. Основні положення Закону України «Про зайнятість населення».

31. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».
32. Значення інформації для сучасної державної політики зайнятості.
33. Джерела інформації про зайнятість і соціально-трудові відносини.
34. Роль Державного комітету статистики у інформаційному забезпеченні державної політики зайнятості.
35. Зміст економічних методів впливу на суб'єктів ринку праці.
36. Мета й основні завдання інфраструктури ринку праці.
37. Основні функції Міністерства соціальної політики України та його роль у державному регулюванні зайнятості.
38. Державна служба зайнятості, як провідник державної політики зайнятості.
39. Принципи діяльності та функції Державної служби зайнятості.
40. Державна інспекція України з питань праці – орган державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю.
41. Зміст, функції та наслідки діяльності профспілок.
42. Проблеми та перспективи розвитку професійних спілок в Україні.
43. Сутність глобалізації.
44. Вплив глобалізації на зайнятість та трудові відносини.
45. Фінансові ринки як чинник розвитку глобалізації.
46. Зниження числа робочих місць під впливом глобалізації.
47. Міжнародна організація праці в системі регулювання зайнятості.
48. Особливості функціонування та завдання Міжнародної організації праці.
49. Міжнародні акти про економічні, соціальні та культурні права людини.
50. Значення Міжнародної організації праці в системі регулювання зайнятості та соціально-трудових відносин.

4 Контроль знань студентів

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, семінарських занять та консультацій, розв'язання задач під час виконання самостійної роботи.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок. Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль. Модульний контроль проводиться у вигляді письмової відповіді на теоретичне запитання та вирішення практичної задачі.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до екзаменаційної відомості. За результатами модуля виставляється залікова оцінка відповідно до шкали оцінювання, що наведена в наступному розділі.

Таблиця 4.1 - Форми поточного контролю та розподіл балів

Поточний контроль за модулями

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Сутність та тенденції розвитку державного регулювання зайнятості населення	0... 40
1 Повнота ведення конспектів занять.	0... 5
2 Підготовленість до семінарських занять.	0... 15
3 Самостійність виконання практичних завдань.	0... 10
4 Самостійна робота.	0... 10
Змістовий модуль 2. Основні види забезпечення державного регулювання зайнятості	0... 40
1 Повнота ведення конспектів занять.	0... 5
2 Підготовленість до семінарських занять.	0... 15
3 Самостійність виконання практичних завдань.	0... 10
4 Самостійна робота.	0... 10
Змістовий модуль 3. Організація та проблеми розвитку державної політики зайнятості	0... 40
1 Повнота ведення конспектів занять.	0... 5
2 Підготовленість до семінарських занять.	0... 15
3 Самостійність виконання практичних завдань.	0... 10
4 Самостійна робота.	0... 10

Таблиця 4.2 - Види підсумкового контролю та розподіл балів

Модульний контроль

Модуль за тематичним планом дисципліни та вид контролю	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Сутність та тенденції розвитку державного регулювання зайнятості населення	0... 100
1 Теоретичні питання	0... 40
2 Практичне завдання	0... 20
3 Результат поточного контролю	0... 40
Змістовий модуль 2. Основні види забезпечення державного регулювання зайнятості	0... 100
1 Теоретичні питання	0... 40
2 Практичне завдання	0... 20
3 Результат поточного контролю	0... 40
Змістовий модуль 3. Організація та проблеми розвитку державної політики зайнятості	0... 100
1 Теоретичні питання	0... 40
2 Практичне завдання	0... 20
3 Результат поточного контролю	0... 40
Зважена семестрова оцінка	0... 100

Таблиця 4.3 - Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Основна

1. Акулов М. Г. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посіб. / М.Г. Акулов, А.В. Драбаніч, Т.В. Євась та ін. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 328 с.
2. Бутук А.И. Социально-экономическое регулирование: содержание, история и современность / А.И. Бутук. — Киев : Знання, 2011. — 503 с.
3. Василенко П.М. Зайнятість та соціальний захист населення від безробіття у питаннях та відповідях / Василенко П.М., Федоренко В.Г. — К.: Алерта, 2011. — 304 с.
4. Головніна О. Г. Основи соціальної економіки [текст] : підручник / О. Г. Головніна. - 2-е вид., перероб. та доп. - К. : Центр учбової літератури, 2013. - 648 с.
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 року №1533-III. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
7. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року №5067-VI. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
8. Про професійні спілки, їх права і гарантії діяльності Закон України від 15 вересня 1999 р. №1045-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
9. Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
10. Лютий Ю.М. Державне регулювання зайнятості: навчально-методичний посібник / Ю.М. Лютий. — Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2009. — 150 с.
11. Шклярський Ю.О., Розуменко Д.А. Соціально-економічні основи зайнятості населення України : навч. посібник / Ю.О. Шклярський, Д.А. Розуменко. — К.: Університет «Україна», 2009. — 346 с.
12. Marc Labonte. The Size and Role of Government: Economic Issues CRS Report for Congress / Prepared for Members and Committees of Congress, 2010. Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://www.fas.org/sgp/crs/misc/RL32162.pdf>
13. Better Regulation in Europe: Germany 2010 / ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/45079989.pdf>

Додаткова

1. Балахнин Г.С. Державне регулювання зайнятості: навч. посіб. / Г.С. Балахнин, В.Г. Сумцов, И.Г. Филиппова. — Луганськ: вид. СНУ ім. В. Даля, 2004. — 256 с.
2. Бутук А.И. Социально-экономическое регулирование: содержание, история и современность / А.И. Бутук. — Киев : Знання, 2011. — 503 с.
3. Бутук А.И. Экономическая теория: учебное пособие / Бутук А.И.— 2-е изд., перераб. и доп. — К.: Вікар, 2003. — 668 с.
4. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: навч. посіб. / В.С. Васильченко. — К.: КНЕУ, 2003. — 252 с.
5. Васильченко В. С. Ринок праці : навч.-метод. посіб. Видання 2-ге, перероб. і доп. / В.С. Васильченко, В.М. Петюх, Л.В. Щетиніна. — К.: КНЕУ, 2006. — 228 с.
6. Волкова О.В. Ринок праці: навч. посібник / О.В. Волкова. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 624 с.
7. Грیشнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник.. — К.: Знання, 2011. — 390 с.
8. Економіка праці та соціально-трудова відносини: практикум: навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. Є.П. Качана. — К., 2011. — 302 с.
9. Іляш О.І. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навчальний посібник / О.І. Іляш, С.С. Гринкевич. — Київ : "Ліра-К", 2010. — 476с.
10. Калініна С.П. Ринок праці та зайнятість: теоретико-методологічний аспект: Монографія. — Донецьк, 2005. — 227с.
11. Колот А.М. Соціально-трудова відносини: теорія і практика регулювання: Монографія / Колот А.М. — К.: КНЕУ, 2003. — 215 с.
12. Мельникова В. І. Національна економіка: навч. посібник / В.І.Мельникова, О.П. Мельникова, Т. В. Сідлярук, І.Ю. Тур, Г.М. Шведова. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 248 с.
13. Просветов Г. И. Экономика и статистика труда: задачи и решения: учеб.-практ. пособие / И.Г. Просветов — М.: Издательство "Альфа-Пресс", 2008. — 160 с.
14. Щетинін А. І. Політична економія: підручник / А.І. Щетинін. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 480 с.
15. Экономическая теория: политэкономия: учебник / Под ред. В.Д. Базилевича. — М.: Рыбари; К.: Знання, 2009. — 870 с.